

УДК: 347.732; DOI: 10.31388/2519-884X-2020-42-128-136

*Рубцова Н.М., к.е.н., доцент
кафедри фінанси, банківська справа та страхування
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного*

ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ НА СТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Анотація. Вивчено основні канали продажу договорів страхування як на вітчизняному страховому ринку так і за кордоном. Розглянуто діяльність найбільших світових та українських страхових брокерів. Проаналізовано сучасний стан функціонування страхового посередництва в Україні, зокрема досліджено динаміку кількості укладених договорів страхування та зібраних страхових премій за допомогою страхових посередників, представлено суми їх комісійних винагород. Досліджено роботу міжнародних перестрахових брокерів та перспективи виходу вітчизняних брокерів на зовнішні страхові ринки. Надані певні пропозиції щодо покращення роботи страхового посередництва в Україні та приведення його у відповідність із європейськими нормами.

Ключові слова: страховий ринок, страхове посередництво, страхові агенти, страхові та перестрахові брокери, канали просування страхових продуктів.

JEL code classification: G22

*Rubtsova N.M., PhD, Associate Professor at the
Finance, Banking and Insurance Department
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University*

ASSESSMENT OF ACTIVITY OF INSURANCE INTERMEDIARIES IN THE INSURANCE MARKET OF UKRAINE

Abstract. This article examines the international market of insurance services, which has extensive experience in insurance intermediation, namely insurance agents and brokers.

It was found that the poor work of insurance intermediaries leads to the fact that consumers do not have enough information about the full range of insurance services, and insurers themselves do not have a complete picture of the demand for insurance services. To this end, an analysis of the current state of insurance intermediation in Ukraine, based on which we can say that in recent years there has been a tendency to reduce the number of insurance companies in Ukraine, and hence the growth of insurance intermediaries per 1 domestic insurer. It is established that the domestic market of insurance intermediation is underdeveloped and does not yet meet world standards and trends. The main indicators of the market of insurance mediation in Ukraine are analyzed, in particular, the dynamics of the number of concluded insurance contracts and collected insurance premiums with the help of insurance intermediaries is studied, the amounts of their commissions are presented.

One of the most important tasks was to determine the features of the work of insurance brokers and intermediaries in Europe. The rating of the world's largest insurance brokers by the amount of profit is considered. An analysis of the indicators of the number of insurance brokers in Ukraine, which showed that there is a certain imbalance between the number of insurance companies and insurance brokers.

Some proposals have been made to improve the work of insurance intermediation in Ukraine and bring it in line with European standards.

Keywords: insurance market, insurance intermediation, insurance agents, insurance and reinsurance brokers, channels for promoting insurance products.

Постановка проблеми. Страховий ринок є складною, інтегрованою структурою, основними представниками якого є страховики та страхувальники. Для їх ефективного поєднання у більшості випадків необхідна третя сторона – страхові посередники. Значною мірою від роботи останніх залежить сталість

і стабільність страхового ринку, забезпечення його культури і надійності у захисті інтересів споживача. Неякісна робота страхових посередників призводить до того, що споживачі не мають достатньо інформації про весь спектр страхових послуг, а самі страховики, не мають повної картини попиту на страхові

послуги. Тоді як чітка та систематизована діяльність страхового посередника є одним з етапів забезпечення досконалого функціонування страхового ринку загалом, тому на сьогодні є одним з найбільш актуальних питань дослідження у сфері страхування [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток страхового посередництва є важливим і актуальним питанням, оскільки особливості розвитку вітчизняної економіки, а зокрема страхового сектору, потребує значного його удосконалення. Ця проблема та її окремі аспекти вивчалися у працях В. Базилевича, О. Барановського, Е. Губарь, Н. Гудими, В. Даркова, Ю. Журавльова, О. Залетова, Р. Пікус, Н. Приказюк, А. Філонюка та ін. Проте для подальшого ефективного розвитку страхового ринку дане питання потребує детальнішого та поглибленого вивчення

особливостей діяльності страхового посередництва.

Цілі статті. Метою статті є вивчення особливостей роботи страхових посередників за кордоном та в Україні та обґрунтування напрямів її покращення задля ефективного функціонування вітчизняного страхового ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Міжнародний ринок страхових послуг має великий досвід страхового посередництва, а саме страхових агентів та брокерів. Через страхових агентів та брокерів продаються понад 70% ризикових індивідуальних полісів, ризикових полісів для страхування організацій, а також поліси зі страхування життя. Наприклад, в Італії – 85%, Польщі та Німеччині – 82%, Португалії – 73% (рис. 1).

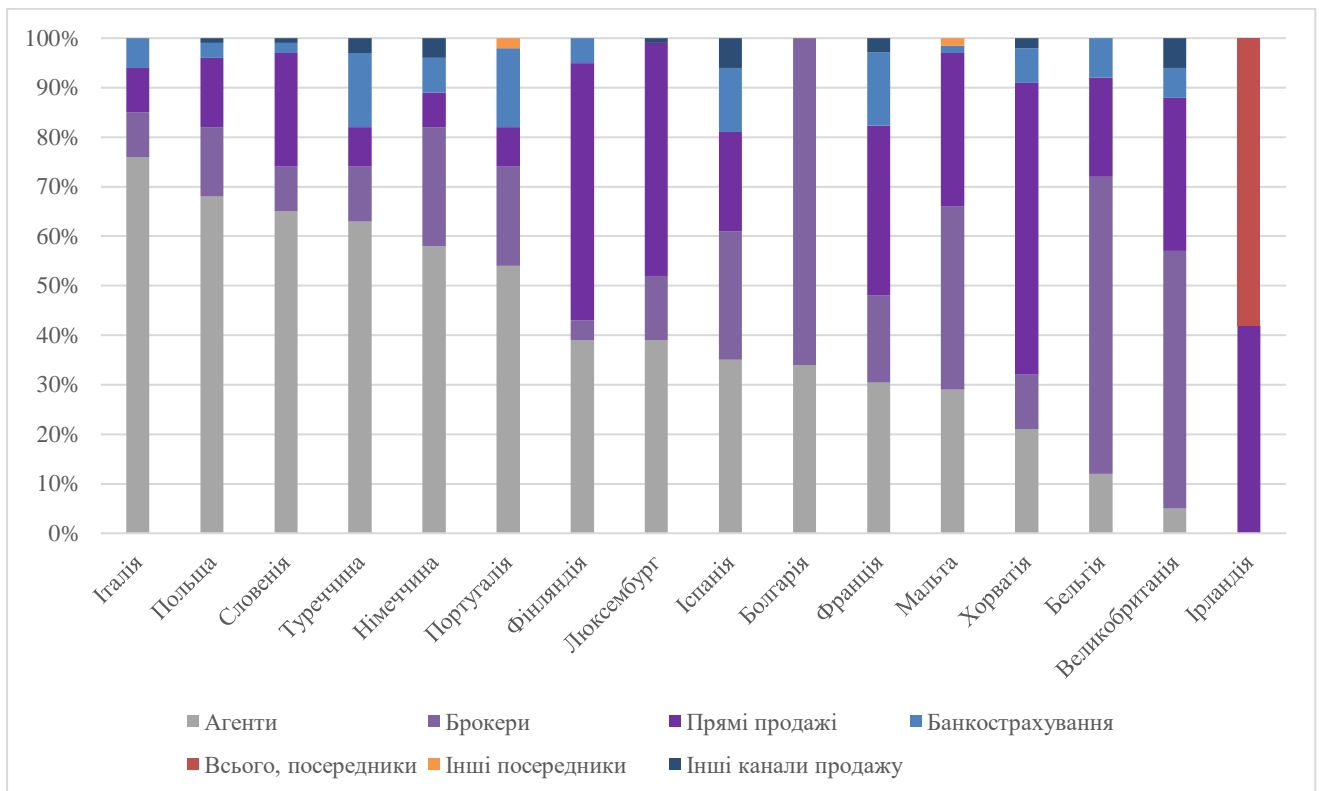

Рис. 1. Канали продажу договорів страхування інших, ніж страхування життя у європейських країнах у 2017, (%) [1]

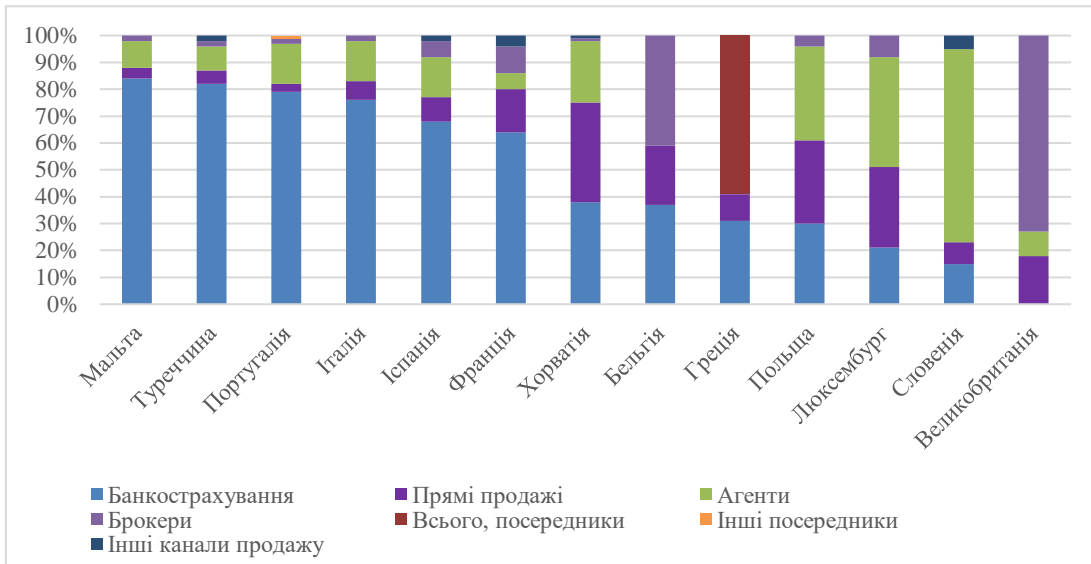

Рис. 2. Канали продажу договорів страхування життя у європейських країнах у 2017, (%) [1]

Щодо накопичувальних полісів страхування життя, то їх продаж в європейських країнах у більшості випадків відбувається через сектор банкострахування, страхових агентів та брокерів. Так на Мальті та в Португалії через такий спосіб продаються 96% полісів, в Італії – 93%, в Іспанії – 89%.

Проте український ринок страхового посередництва знаходиться на стадії становлення, зокрема страхові брокери обслуговують лише 5% страхового ринку. Спостерігається певний дисбаланс між кількістю страхових компаній і страхових брокерів [8]. У більшості розвинених країн кількість страхових брокерів у багато разів перевищує кількість самих страховиків. Зокрема, на польсь-

кому страховому ринку на 40 страховиків припадає 1200 страхових брокерів. Дуже високий відсоток насиченості ринку брокерами у Великобританії, Нідерландах, Бельгії і Ірландії де, на одну страхову компанію припадає кілька десятків і навіть сотень страхових брокерів. Помітні кроки зробив Китай в розвитку свого страхового ринку, де на 68 страхових компаній припадає 1260 страхових брокерів. [3]

Рейтинг найбільших світових страхових брокерів за розміром прибутку за 2018 рік представлений на рис. 2.3. З рисунку видно, що основними конкурентами у розподілі світового прибутку з брокерської діяльності є США та Великобританія.

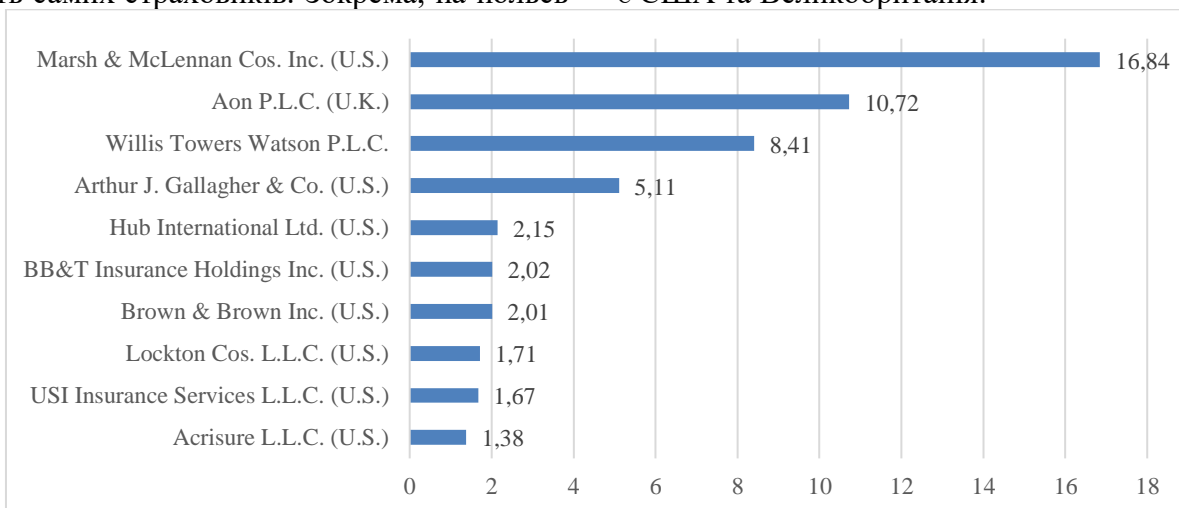

Рис. 3. Найбільші світові страхові брокери за доходом в 2018 р. (млрд дол.) [2]

За даними Національної комісії [4], що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг спостерігається зменшення кількості страхових брокерів по відношенню до страхових компаній в Україні.

Слід відмітити, що станом на 01.01.2018 року на вітчизняному страховому ринку успішно працюють представництва найбільших міжнародних страхових брокерів таких, як: Marsh & McLennan, AON Limited, Willis, Besso Limited, і Oakeshott.

Світова практика визначила, що мінімальне співвідношення страхових компаній та

страхових брокерів має бути на рівні 10:1. Тобто, на одну страхову компанію має припадати 10 страхових брокерів.

Сучасний стан розвитку страхового посередництва в Україні є недостатньо розвинутим та поки що не відповідає світовим стандартам та тенденціям. Україна має одні з найнижчих показників по інституту брокерів серед європейських держав. [5] Станом на 31.12.2018 року динаміка розвитку страхового брокерства у співвідношенні до кількості страхових компаній зображена в табл. 1.

Таблиця 1

Співвідношення страхових брокерів до страхових компаній на страховому ринку України за 2014-2018

Рік	Кількість страхових компаній	Кількість страхових брокерів	Співвідношення
2014	382	61	1:6
2015	361	60	1:6
2016	310	56	1:6
2017	294	56	1:5
2018	281	56	1:5

Джерело: розроблено автором на основі [4], [10].

На українському страховому ринку тенденція обернена – на 1 страхового брокера припадає 5-6 страхових компаній [7].

Переважна більшість представників страхового брокерства знаходиться у Києві та Харкові. По декілька страхових брокерів є у Одесі, Житомирі, Запоріжжі, Чернівцях, Львові.

За відсутності статистичних даних, ми не можемо проаналізувати загальний відсоток

укладених договорів зі страховиками-резидентами і нерезидентами. Відсутня аналітика по страховим агентам. Щодо страхових брокерів, то на страховому ринку відсоток договорів укладених даними страховими посередниками зі страховими компаніями становить лише 3,5% у 2018 році від загальної кількості (рис. 4).

Рис. 4. Кількість укладених договорів страхування в Україні за 2014-2018 рр., тис. од

Відсоток страхових премій, отриманих страховиками-резидентами та нерезидентами за договорами страхування укладеними страховими посередниками у 2018 році становив 3,6% (рис. 5).

За свою діяльність страхові посередники отримують комісійну винагороду. Сума винагороди за надання посередницьких послуг за договорами страхування, укладеними із

страховиками-резидентами та нерезидентами на користь страхувальників представлена на рис. 6.

За даними рис. 6 видно, що у 2018 році суттєво зросли суми винагороди на надання посередницьких послуг за договорами страхування порівняно з попереднім роком – на 186,1%.

Рис. 5. Страхові платежі за договорами страхування в Україні за 2014-2018 рр., млн. грн.

Рис. 6. Сума винагороди за надання посередницьких послуг за договорами страхування, тис. грн.

В Україні посередницька діяльність з укладання договорів перестраховання згідно з чинним законодавством може здійснюватися за участі:

1. Вітчизняних перестрахових брокерів;
2. Постійних представництв перестрахових брокерів-нерезидентів.

Згідно із Законом України «Про страхування» посередницька діяльність перестрахових брокерів у перестрахованні здійснюється як виключний вид діяльності і може включати консультування, експертно-

інформаційні послуги, роботу, пов'язану з підготовкою, укладанням та виконанням (супроводом) договорів перестраховання, в тому числі щодо врегулювання збитків у частині одержання та перерахування страхових премій, страхових виплат та відшкодувань за угодою відповідно із перестраховальником, інші посередницькі послуги у перестрахованні за переліком, встановленим Уповноваженим органом нагляду.

Результати їх діяльності представлені на рис.7.

Рис. 7. Обсяги надходжень страхових платежів за договорами перестраховання в Україні за 2014-2018 рр., млн. грн.

Джерело: розроблено автором на основі [4]

З рисунка 7 видно, що у 2014 році обсяги перестрахових платежів за договорами перестраховання в Україні становили 9704,2 млн грн, у т.ч. 8173,7 млн грн отримали перестраховики-резиденти і 1530,5 млн грн – перестраховики-нерезиденти.

У 2018 році спостерігається зростання даного показника відповідно на 84,9%, 82,8% та на 95,8%.

Щодо відсотка договорів перестраховання, укладених страховими посередниками з перестраховиками резидентами та нерезидентами, то у 2014 році він становив 0,1% та 22,6%. У 2018 році дані показники становили відповідно 0,2% і 37,1%.

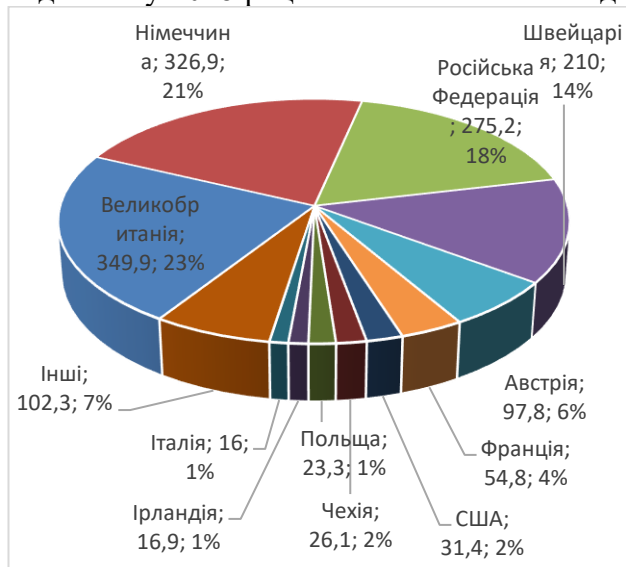
Дана статистика може бути пов'язана з тим, що 10 квітня 2008 р. у рамках ратифіка-

ції договору про вступ України до СОТ Верховна рада прийняла зміни до закону «Про страхування», якими спростила умови виходу на страховий ринок України іноземних страхових і перестрахових брокерів. Зокрема, іноземці отримали право відразу після вступу України в СОТ здійснювати на території України свою діяльність в частині страхування (перестраховання) ризиків, пов'язаних з морськими перевезеннями, комерційною авіацією, запуском космічних ракет і фрахтом (у тому числі супутників), не відкриваючи представництва, а лише письмово повідомивши про це Нацкомфінпослуг. Ця вимога вводиться з перспективою на вступ України до Євросоюзу. А багато іноземних брокерів, які збиралися серйозно

працювати в Україні, вже відкрили тут свої представництва. Крім того, страховики сподіваються, що завдяки ухваленому закону в довгостроковій перспективі вітчизняні брокери також зможуть виходити на зовнішні ринки.

Основні країни, які приймають участь у процесі перестраховування, а отже приймають наші ризики на перестраховування наведені на рис. 8-9.

Від загальної суми сплачених часток страхових премій на перестраховування нерезидентам у 2018 році найбільше сплачено до

Великобританії – 23,7%, Німеччини – 18,6%, Польщі – 12,4%, Швейцарії – 10,6%, Австрії – 8,5%. Структура вихідного перестраховування станом на 31.12.2018 порівняно з аналогічним періодом 2014 року зазнала змін на користь таких країн, як: Польща (з 1% до 13%), Австрія (з 6% до 8%), США (з 2% до 4%) за рахунок зменшення частки страхових платежів Ірландії (1% станом на 31.12.2014, станом на 31.12.2018 відсутні страхових премій на перестраховування), Росії (з 18% до 2%), Німеччини (з 21% до 19%).

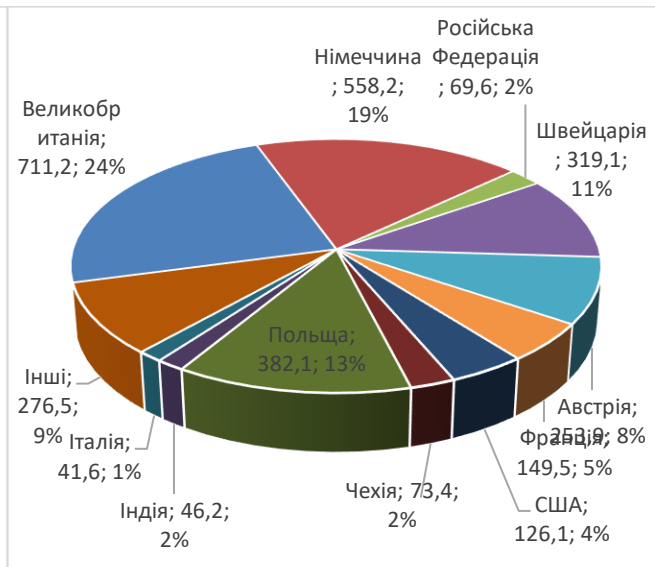

Рис. 8. Частка страхових платежів, яка належить перестраховику-нерезиденту, станом на 31.12.2014 (млн. грн.)

Джерело: побудовано автором на основі [4]

Отже, треба зазначити, що кількісний та якісний аналіз ринку страхового посередництва України, а саме агентська та брокерська діяльність на ньому знаходиться на початку зародження та становлення. Проте, не дивлячись на низькі показники, ринок України має потенціал для розвитку. Попит на посередницькі послуги зростає, посередництво стає все більш активним як з боку страхових компаній, так і з боку клієнтів. Передбачається, що активний розвиток ринку страхового посередництва буде відбуватись паралельно під час економічного зростання України. Знаючи про сьогодишню нестабільну економічну ситуацію, розвиток страхового ринку розглядається в довгостроковій перспективі.

Рис. 9. Частка страхових платежів, яка належить перестраховику-нерезиденту, станом на 31.12.2018 (млн. грн.)

Висновки. Страхове посередництво є важливою складовою європейського страхового ринку, що впливає на його розвиток. Законодавство у країнах ЄС чітко регламентує діяльність страхових посередників, при цьому на початку 2016 р. у ньому відбулись певні зміни.

Для українського страхового ринку основними складниками євроінтеграційних перетворень має стати вдосконалення законодавчої бази з регулювання діяльності страхових посередників та приведення його у відповідність із європейськими нормами, а саме: введення обов'язкового страхування професійної відповідальності страхових брокерів чи вимоги формування адекватного розміру гарантії у формі банківського депозиту; удо-

сконалення документообігу під час оформлення угод за участю прямих страхових посередників; регулювання механізму отримання комісійної винагороди страховим посередником від страховика.

Окрім того, важливим елементом є підвищення професіоналізму страхових посередників за рахунок поглиблення кваліфікаційних вимог, підвищення культури спожи-

вачів страхових послуг та удосконалення й розробка нових каналів розповсюдження страхових продуктів [9]. Надзвичайно потужним каналом реалізації страхових продуктів є банки – банкострахування. В той час як українська практика має цей сегмент мало-розвинутим, що спонукає до пошуків шляхів інтеграції.

Список літератури:

1. European Insurance — Key Facts. September 2019. URL: <https://www.insuranceeurope.eu/sites/default/files/attachments/European%20insurance%20—%20Key%20facts.pdf>
2. Statista. The Statistics Portal. URL: <https://www.statista.com/statistics/261909/leading-global-insurance-brokers-by-revenue-as-of-2012/>
3. Кармазіна С.С. Розвиток страхового посередництва в Україні. *Фінансовіе услуги*. 2016. № 3–4. С. 7–12. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:nDfXTaXchX4J:www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF/finu_2016_3-4_14.pdf+&cd=3&hl=ru&ct=clnk&gl=ua&client=opera
4. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг URL: <https://www.nfp.gov.ua>
5. Приказюк Н.В. Діяльність страхових брокерів в Україні та її регулювання. *Ефективна економіка*. 2013. №2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1780>
6. Рубцова Н. М., Мазурова І. В. Інфраструктура страхового ринку України. *Тези Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених “Сталий розвиток країни в рамках Європейської інтеграції”, 7 листопада 2019 року. – Житомир: «Житомирська політехніка», 2019. 180 с. С. 168* URL: <https://scholar.google.com.ua/scholar?oi=bibs&cluster=242722025918747605&btnl=1&hl=uk>
7. Рубцова Н.М. Стан та перспективи розвитку страхового посередництва в Україні. *Сучасний рух науки: тези доповідей X міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 2-3 квітня 2020 р. Міжнародний електронний науково-практичний журнал WayScience. Дніпро, 2020. Т.2. 781 с. С. 337-342* URL: <https://scholar.google.com.ua/scholar?oi=bibs&cluster=8239045796882278190&btnl=1&hl=uk>
8. Рубцова Н.М., Мазурова І. В. Роль страхових посередників на страховому ринку України. *Актуальні соціально-економічні проблеми держави і регіонів*. Збірка матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 50-річчю факультету економіки та менеджменту ДонНТУ. Т. 2. Секція 2: Проблеми розвитку фінансів та фінансової науки (13-14 травня 2019 р., м. Покровськ) / Уклад. Антоненко В. М. – Покровськ: ДонНТУ, 2019. 305 с. С. 191-193. URL: <https://scholar.google.com.ua/scholar?oi=bibs&cluster=7054369782949756294&btnl=1&hl=uk>
9. Рубцова Н.М., Мазурова І.В. Особливості розвитку страхового посередництва в Україні. *Збірник матеріалів XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Управління соціально-економічним розвитком регіонів та держави»* / за ред. А.В. Череп. Запоріжжя: Видавництво ЗНУ, 2019. 314 с. С. 215-2017. URL: <https://scholar.google.com.ua/scholar?oi=bibs&cluster=8871005312209957481&btnl=1&hl=uk>
10. Страхові брокери України. URL: <https://www.ukrstrahovanie.com.ua/brokers>.

References:

1. European Insurance — Key Facts. September 2019. URL: <https://www.insuranceeurope.eu/sites/default/files/attachments/European%20insurance%20—%20Key%20facts.pdf>
2. Statista. The Statistics Portal. URL: <https://www.statista.com/statistics/261909/leading-global-insurance-brokers-by-revenue-as-of-2012/>
3. Karmazina S.S. (2016) Rozvytok strakhovoho poserednytstva v Ukraini. *Fynansovye usluhy*. № 3–4, pp. 7–12. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:nDfXTaXchX4J:www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF/finu_2016_3-4_14.pdf+&cd=3&hl=ru&ct=clnk&gl=ua&client=opera
4. Ofitsiyniy sait Natsionalnoi komisii, shcho zdiisniuie derzhavne rehuliuivannia u sferi rynkiv finansovykh posluh URL: <https://www.nfp.gov.ua>
5. Prykaziuk N.V. (2013) Diialnist strakhovykh brokeriv v Ukraini ta yii rehuliuivannia. *Efektivna ekonomika*. №2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1780>
6. Rubtsova N. M., Mazurova I. V. (2019) Infrastruktura strakhovoho rynku Ukrainy. Tezy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii zdobuvachiv vyshchoi osvity i molodykh uchenykh “Stalyi rozvytok krainy v ramkakh Yevropeiskoi intehratsii”, 7 lystopada 2019 roku. *Zhytomyr: «Zhytomyrska politekhnika», 180 p., pp. 168* URL: <https://scholar.google.com.ua/scholar?oi=bibs&cluster=242722025918747605&btnl=1&hl=uk>
7. Rubtsova N.M. (2020) Stan ta perspektivy rozvytku strakhovoho poserednytstva v Ukraini. Suchasnyi rukh nauky: tezy dopovidei X mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii, 2-3 kvitnia 2020 r. *Mizhnarodnyi elektronnyi naukovo-*

praktychnyi zhurnal WayScience. Dnipro. T.2, 781 p., pp. 337-342 URL: <https://scholar.google.com.ua/scholar?oi=bibs&cluster=8239045796882278190&btnl=1&hl=uk>

8. Rubtsova N.M., Mazurova I. V. (2019) Rol strakhovykh poserednykiv na strakhovomu rynku Ukrainy. Aktualni sotsialno-ekonomichni problemy derzhavy i rehioniv. Zbirka materialiv Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii, prysviachenoï 50-richchiu fakultetu ekonomiky ta menedzhentu DonNTU. T. 2. Sektsiia 2: Problemy rozvytku finansiv ta finansovoi nauky (13-14 travnia 2019 r., m. Pokrovsk) [Uklad. Antonenko V. M.]. *Pokrovsk: DonNTU*. 305 p., pp 191-193. URL: <https://scholar.google.com.ua/scholar?oi=bibs&cluster=7054369782949756294&btnl=1&hl=uk>

9. Rubtsova N.M., Mazurova I.V. (2019) Osoblyvosti rozvytku strakhovoho poserednytstva v Ukraini. *Zbirnyk materialiv XIII Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Upravlinnia sotsialno-ekonomichnym rozvytkom rehioniv ta derzhavy»* [za red. A.V. Cherep]. *Zaporizhzhia: Vydavnytstvo ZNU*, 314 p., pp. 215-2017. URL: <https://scholar.google.com.ua/scholar?oi=bibs&cluster=8871005312209957481&btnl=1&hl=uk>

10. Strakhovi brokery Ukrainy. URL: <https://www.ukrstrahovanie.com.ua/brokers>.